

LA MARE DE DÉU
DEL PÒPUL,
DE VALLFOGONA

Antoni Noguera i Massa

NOTÍCIA HISTÒRICA

El lloc de Vallfogona és documentat des de l'any 1900 en nombroses vendes i donacions de terres i alous situats a la vall, a favor del monestir de Sant Joan de les Abadesses.

Apareix el 901 amb la toponímia **"Vallefacunda"**; el 902 **"Vallefecunda"**, i el 905 **"valle que nominat Fecunda"** o **"Vallfogonda"**.

Aquest procés d'interessos del monestir santjoanenc a la vall culminà l'any 960, en el moment que l'abadessa Ranlo féu consagrar l'església de Sant Julià de Vallfogona, manada erigir per ella i que esdevingué el centre religiós de tota la vall.

El bisbe consagrador fou Ató de Vic, el qual li va conferir les dècimes, primícies i oblacions dels **"fidelius de iam dicta Vallefecunda"** (1).

En tot temps el poble de Vallfogona i la seva vall foren llocs transitats pels que es desplaçaven del comtat de Besalú i l'Empordà, als comtats d'Ausona i Cerdanya. Bisbes, pelegrins, abats i monjos, clergues, cavallers i mercaders, travessaven el coll de Canes protegits i dirigits pel Puig Estela.

El camí, fet amb llambordes i emmarcat per marges de pedra, encara es pot seguir en molts trams. Per la vall de Ridaura és esmentat (918) **"ipsa strada que inde discurrit"**.

El tram de Vallfogona a Ripoll es documenta 34 vegades amb els noms de **"strada"**, **"via"** i algun cop **"via francisca"**.

Els abats de Ripoll es desplaçaven a la seva possessió d'Olot per Vallfogona; les despulles del comte Tallaferro passaren per aquesta strada, camí de Ripoll, on va ésser sebollit; l'allau de pelegrins proce-

dents del Rosselló i Besalú trepitjaven aquests llocs per fer cap a Ripoll i, posteriorment, a Montserrat. Els intercanvis comercials dels mercaders entre el comtat d'Osona i Besalú seguien aquesta ruta.

Vallfogona constituïa una parada obligada de tots els vianants que en tot temps hi passaven i, amb la fe total i profunda de l'edat mitjana, resaven a la Mare de Déu del **"Pòpul"** aprofitant l'avinentesa.

Però el que ens interessa de Vallfogona és l'antiga església aixecada a frec del castell, on rebia culte la Mare de Déu del Pòpul o **"Populu"**.

La petita capella fou edificada pels senyors del castell o de la Sala de Vallfogona a finals del segle XII, no obstant no és esmentada documentalment fins l'any 1282, quan Dalmau de Palol li llega uns camps. Aleshores s'anomenava església de **"Sancta Maria sita prope stadium de Sala Vallefaecunda"**.

L'altar i la imatge de la Mare de Déu foren traslladats l'any 1778 al santuari de la Mare de Déu de la Salut, proper a l'església parroquial de Sant Julià.

LA MARE DE DÉU DEL PÒPUL

La imatge de la Mare de Déu del Pòpul és obra en els moments tardans del romànic, la primera meitat del segle XIII, època que els artistes, obradors de les marededéus, prescindeixen de les normes establertes, dels consells monàstics i dels teòlegs monitors, i s'inspiren lliurement en el poble, concretament en la dona pobletana o camperola, amb una humanització maternal corprenedora. En trencar els motlles establerts inicia una etapa d'art genuí i, sense proposar-s'ho humanitza la seva obra, amb la qual cosa creà els fonaments que més tard aprofitarien els escultors gotitzants per desenvolupar la gran tasca innovadora del gòtic. Tanmateix, l'obra creada els moments tardans és ben romànica, i persisteix la idea de la Deipara i de la Theotokos.

La Mare de Déu del Pòpul és una bella mostra d'aquest moment evolucionat del romànic.

La seva cara és inspirada en qualsevol camperola de la contrada; les seves vestidures són fetes de manera que adquireixen una volada més adient als moviments naturals; els seus plecs deixen d'ésser convencionals, linials, i prenen una volada natural, sense

Mare de Déu del Pòpul de Vallfogona de Ripoll, obra a principis del segle XIII

perdre la característica de la túnica i del mantell clàssics. Cal parlar esment en els plecs horitzontals de la túnica, entre genoll i genoll, que, més avall, prenen la forma de V. La túnica, en aquest moment tardà, rodeja el braç dret de la Mare deixant-lo lliure, amb ampla volada, arrodonida i aïrosa.

El Nen fa perdre la simetria del grup en ésser atansat sobre el genoll esquerre de la Mare, amb les cames arronsades, cosa que li fa adoptar una posició incòmoda.

Exemplar típic de l'escultura de principis del dos-cents, la Mare de Déu del Pòpul és una imatge molt malmesa, no solament quant a la fusta (li manca l'avantbraç i la mà dreta), sinó també a la policromia.

Com hem esmentat, s'abilla amb túnica d'escot rodó, d'ampla sanefa que cobreix un coll tiroïdal accentuat. És cenyida per un cinyell ample, el qual, en constrènyer la túnica, li marca públicament la sina.

A les cames, la túnica es desfà lateralment amb plecs longitudinals que insinuen les cames, amb un ample i profund plec en forma de V, el qual acaba entre els peus, arrodonit.

El mantell, mig destruït pels corcs, fa la volada per darrera del braç dret per perdre's horitzontal per dessota el Fill. Aquest s'abilla amb una simple túnica d'escot rodó.

La faç materna és emmarcada per un pentinat que s'inicia en una clenxa central i, ben dibuixat, es desplega en forma d'ondes sobre la part anterior de les espatlles. Per darrera els cabells li penja un lleuger vel que es perd a l'esquena.

La cara, per bé que seriosa, no deixa d'ésser natural, captada en un moment intemporal, de mirada dolça a l'infinit.

Els trets fisonòmics són acusats. Demostren un bon treball de gúbia. No es deixà per al policromador altra cosa que acolorir-los.

El Nen Jesús, tot i que sembla de més edat del que li correspondria, és rioler i té ben marcades les faccions i els cabells pentinats amb ratlles paral·leles que es perden en el clatell. Beneeix amb una grassoneta mà dreta mentre aguanta el llibre per sobre del genoll esquerre. La Mare, com és consuetud en aquest segle, s'asseu sobre un escambell força malmès.

El conjunt escultòric és proporcionat, no solament en mides,

sinó en volums, i constitueix un bell exemplar de marededéu romànica, en el seu moment tardà.

Avui aquesta valuosa peça escultòrica es conserva en una col·lecció particular.

NOTES

- 1.- A.C.A., pergami de Suniofred, n°. 59.